

CYNGOR SIR YNYS MÔN

ADRODDIAD I:	PWYLLGOR GWAITH
DYDDIAD:	29 CHWEFROR 2024
PWNC:	STRATEGAETH ARIANNOL TYMOR CANOLIG A CHYLLIDEB 2024/25
DEILYDD PORTFFOLIO:	Y CYNGHORYDD R WILLIAMS – DIRPRWY ARWEINYDD A DEILYDD PORTFFOLIO – CYLLID
PENNAETH GWASANAETH:	MARC JONES – CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) / SWYDDOG ADRAN 151
AWDUR YR ADRODDIAD: FFÔN: E-BOST:	MARC JONES 01248 752601 rmjfi@ynysmon.llyw.cymru
AELODAU LLEOL:	Amherthnasol

A - Argymhelliad/argymhellion a rheswm/rhesymau

1. STRATEGAETH ARIANNOL TYMOR CANOLIG A CHYLLIDEB REFENIW 2024/25

1.1 Pwrpas

Mae'n ofynnol i'r Pwyllgor Gwaith gytuno ar nifer o faterion allweddol mewn perthynas â chyllideb 2024/25. Bydd modd wedyn i'r argymhellion terfynol gael eu cyflwyno i'r Cyngor llawn yn ei gyfarfod ar 7 Mawrth 2024. Dyma'r materion y mae angen cytuno arnynt:-

- Cyllideb Refeniw y Cyngor ac, yn sgil hynny, y Dreth Gyngor ar gyfer 2024/25;
- Strategaeth Ariannol Tymor Canolig y Cyngor a ddiweddarwyd;
- Defnyddio unrhyw gyllid unwaith ac am byth i gefnogi'r gyllideb.

1.2 Crynodeb

Dengys y papur hwn gynigion manwl y gyllideb refeniw ar gyfer 2024/25 y mae angen eu hystyried yn derfynol a chytuno arnynt, a'r effaith ddilynol ar gyllideb refeniw Cyngor Sir Ynys Môn. Materion i'r Cyngor gytuno arnynt yw'r rhain a gofynnir i'r Pwyllgor Gwaith wneud argymhellion terfynol i'r Cyngor.

Mae'r papur hefyd yn diweddarau'r Strategaeth Ariannol Tymor Canolig, ac mae'n gosod y cyd-destun ar gyfer gwaith ar gyllidebau'r Cyngor yn y dyfodol. Serch hynny, dylid nodi y caiff adroddiad pellach ar Strategaeth Ariannol Tymor Canolig y Cyngor ei gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith yn ddiweddarach yn y flwyddyn, ac efallai, bryd hynny, bydd gwybodaeth am yr economi a'r setliad arfaethedig i lywodraeth leol yn y dyfodol yn fwy eglur.

2. ARGYMHELLION AR GYFER CYLLIDEB REFENIW A'R DRETH GYNGOR 2024/25

Gofynnir i'r Pwyllgor Gwaith :-

- Gytuno ar fanylion terfynol cyllideb arfaethedig y Cyngor, fel y'i dangosir yn Adran 4 o Atodiad 1 ac yn Atodiad 2;
- Nodi argymhelliad y Swyddog Adran 151 y dylai'r Cyngor gadw o leiaf £9.2m o falansau cyffredinol;
- Nodi sylwadau'r Swyddog Adran 151 ar gadernid yr amcangyfrifon, fel y nodir yn Adran 5 o Atodiad 1;
- Argymhell i'r Cyngor llawn gyllideb net o £184.165m ar gyfer y Cyngor Sir ac, yn sgil hynny, cynnydd o 9.50% yn y Dreth Gyngor (8.6% ar gyfer Gwasanaethau'r Cyngor a 0.9% ar gyfer yr Ardoll Tan) (£136.44 – Band D), gan nodi y caiff cynnig ffurfiol, yn cynnwys praeseptau Heddlu Gogledd Cymru a Chynghorau Tref a Chymuned, ei gyflwyno i'r Cyngor ar 7 Mawrth 2024;

- Bod addasiad yn cael ei wneud ar gyfer unrhyw fân wahaniaethau rhwng y setliad dros dro a'r setliad terfynol, gan ddefnyddio'r gyllideb wrth gefn gyffredinol sydd wedi'i chynnwys yng nghyllideb 2024/25, neu trwy wneud cyfraniad i neu o arian wrth gefn gyffredinol y Cyngor er mwyn gosod cyllideb gytbwys;
- Awdurdodi'r Swyddog Adran 151 i wneud unrhyw newidiadau angenrheidiol cyn cyflwyno'r cynigion terfynol i'r Cyngor;
- Cytuno y gellir defnyddio cyllid o'r gyllideb wrth gefn gyffredinol i gwrdd ag unrhyw bwysau annisgwyl ar gyllidebau seiliedig ar alw yn ystod y flwyddyn ariannol;
- Gofyn i'r Cyngor awdurdodi'r Pwyllgor Gwaith i ryddhau hyd at £250k o'r balansau cyffredinol os bydd y gyllideb wrth gefn gyffredinol yn cael ei hymrwymo'n llawn yn ystod y flwyddyn;
- Dirprwyo i'r Swyddog Adran 151 yr hawl i ryddhau cyllid o hyd at £50k o'r gyllideb wrth gefn gyffredinol ar gyfer unrhyw eitem unigol. Ni ddylid caniatáu unrhyw eitem gwerth dros £50k heb ganiatâd o flaen llaw y Pwyllgor Gwaith;
- Cadarnhau bod lefel Premiwm y Dreth Gyngor ar gyfer ail gartrefi yn codi i 100% ac yn aros ar 100% ar gyfer tai gwag.

B - Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd eich rhesymau dros eu gwrthod a/neu ddewis yr opsiwn hwn?

Ystyriwyd nifer o opsiynau yn dilyn cyhoeddi y gyllideb arfaethedig gychwynnol. Mae'r gyllideb arfaethedig derfynol yn ystyried y setliad terfynol i lywodraeth leol, safbwyntiau a fynegwyd yn ystod y broses ymgynghori a barn y Pwyllgor Sgriwtini.

C - Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Yn unol â Chyfansoddiad y Cyngor, mae'n rhaid i'r Pwyllgor Gwaith gyhoeddi ei gyllideb arfaethedig derfynol cyn i'r Cyngor ei ystyried.

CH - A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â pholisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Ydi. Bydd y penderfyniad terfynol ar gyllideb refeniw 2024/25 yn cael ei wneud gan y Cyngor llawn yn ei gyfarfod ar 7 Mawrth 2024.

D - A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Amherthnasol

Dd – Asesu'r effaith bosib (os yw'n berthnasol):

1	Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion tymor hir fel Ynys?	Wrth lunio y gyllideb arfaethedig, mae'r Pwyllgor Gwaith wedi ystyried ei ddyletswyddau statudol a'r amcanion a nodir yn ei Gynllun Corfforaethol.
2	A yw hwn yn benderfyniad y rhagwelir y bydd yn atal costau / dibyniaeth ar yr Awdurdod yn y dyfodol? Os felly, sut:-	Mae manylion unrhyw gynigion am arbedion wedi'u nodi yn yr adroddiad.
3	A ydym wedi bod yn cydweithio â sefydliadau eraill i ddod i'r penderfyniad hwn, os felly, rhowch wybod gyda phwy-	Mae'r Cyngor wedi bod yn gweithio gyda Chynghorau eraill a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru i bwysu ar Lywodraeth Cymru am y setliad ariannol gorau posibl.
4	A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae eu rhan wrth gynllunio'r ffordd hon ymlaen, gan gynnwys y rhai hynny y mae'r penderfyniad yn effeithio'n uniongyrchol arnynt? Esboniwch sut:-	Ymgynghorwyd ar y gyllideb arfaethedig ac mae'r manylion i'w gweld yn yr adroddiad. Mae'r Pwyllgor Gwaith wedi ystyried canlyniadau'r ymgynghoriad cyn cytuno ar y gyllideb arfaethedig derfynol.
5	Nodwch unrhyw effaith bosib y byddai'r penderfyniad hwn yn ei gael ar y grwpiau a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010.	Bydd unrhyw gynigion sydd wedi'u cynnwys yng nghyllideb derfynol 2024/25 yn ystyried yr effaith ar unrhyw grwpiau a warchodir.

6	Os yw hwn yn benderfyniad strategol, nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar y rhai sydd dan anfantais economaidd-gymdeithasol.	Yn sgil y gyllideb, bydd trethdalwyr Ynys Môn yn talu mwy o Dreth Gyngor. Bydd y rhai dan anfantais economaidd-gymdeithasol yn fwy tebygol o fod yn gymwys am gymorth trwy'r Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor, ac ni ddylai'r rhai sydd dan anfantais economaidd-gymdeithasol weld unrhyw / fawr ddim effaith ariannol.
7	Nodwch unrhyw effaith y gallai'r penderfyniad hwn ei gael ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg ac ar beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg	Ni nodwyd unrhyw effaith.
DD - Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?		Beth oedd eu sylwadau?
1	Prif Weithredwr / Tîm Arweinyddiaeth (TA) (mandadol)	Mae'r Prif Weithredwr a'r Tîm Arweinyddiaeth wedi bod yn rhan o'r broses o osod y gyllideb o'r cychwyn cyntaf ac maent yn cytuno â'r adroddiad ac yn ategu'r gyllideb arfaethedig derfynol.
2	Cyllid / Swyddog 151 (gorfodol)	Amherthnasol – adroddiad y Swyddog Adran 151 yw hwn.
3	Cyfreithiol / Swyddog Monitro (gorfodol)	Mae'r Swyddog Monitro yn rhan o'r TA ac, fel y cyfryw, ystyriwyd sylwadau'r Swyddog.
4	Adnoddau Dynol (AD)	-
5	Eiddo	-
6	Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu (TGCh)	-
7	Sgriwtini	Cafodd y gyllideb arfaethedig derfynol ei ystyried gan y Pwyllgor Sgriwtini yn ei gyfarfod 27 Chwefror 2024. Rhoddir canlyniad y cyfarfod ar lafar i'r Pwyllgor Gwaith.
8	Aelodau Lleol	Mae cyllideb y Cyngor yn berthnasol i bob Aelod ac ymgynghorwyd â nhw trwy gydol y broses o osod y gyllideb.
9	Unrhyw gyrff allanol eraill	Gweler Adran 2 yn yr adroddiad.
F - Atodiadau:		
<ul style="list-style-type: none"> • Atodiad 1 – Adroddiad manwl ar y Gyllideb Arfaethedig • Atodiad 2 – Crynodeb o Gyllideb Refeniw Arfaethedig 2024/25 fesul Gwasanaeth 		
FF - Papurau cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am ragor o wybodaeth):		
<ul style="list-style-type: none"> • Cyllideb Arfaethedig Cychwynnol 2024/25 – Pwyllgor Gwaith – 23 Ionawr 2024 • Cyllideb Arfaethedig Cychwynnol 2024/25 – Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol – 16 Ionawr 2024 • Cynllun Ariannol Tymor Canolig ar gyfer 2023/24 – 2024/25 – Pwyllgor Gwaith – 26 Medi 2023 		

1. CYFLWYNIAD A CHEFNDIR

- 1.1. Mae'r adroddiad hwn yn nodi cynigion ar gyfer cyllideb refeniw arfaethedig 2024/25 a dyma un o gyfres o adroddiadau sy'n cyflwyno darlun cyffredinol o sefyllfa ariannol y Cyngor ac mae'n sicrhau fod cyllid y Cyngor yn cael ei ddyrannu i gwrdd â'i flaenoriaethau. Mae'r adroddiadau eraill yn y gyfres yn ymwneud â Rhaglen Gyfalaf y Cyngor a'r Strategaeth Gyfalaf, Strategaeth Rheoli Trysorlys y Cyngor a Ffioedd a Thaliadau.
- 1.2. Mae'r gyllideb refeniw a'r angen parhaus i nodi arbedion refeniw yn cael eu llywio gan y Cynllun Ariannol Tymor Canolig (CATC), fel y'i cymeradwywyd gan y Pwyllgor Gwaith ym mis Medi 2023, a gellir ei grynhoi fel a ganlyn:-

Tabl 1
Cynllun Ariannol Tymor Canolig 2024/25 i 2025/26

	2024/25 £'m	2025/26 £'m
Cyllideb Refeniw Net a ddygwyd ymlaen	174.569	177.710
Pwysau Cyllidebol a Chwyddiant	13.072	5.368
Cyllideb Ddisymud Ddiwygiedig	187.641	183.078
Cyllid Allanol Cyfun (AEF) (gan ragdybio cynnydd o 3.0% yn 2024/25 a 1.0% yn 2025/26)	127.375	128.649
Y Dreth Gyngor (gan ragdybio cynnydd o 5% yn 2024/25 a 2025/26)	50.335	52.852
Cyfanswm Cyllid	177.710	181.501
Gofynion Cyllido Ychwanegol / Y Gofyn am Arbedion	9.931	1.577
Prif Ragdybiaethau		
Dyfarniadau Cyflog – Staff nad ydynt yn Athrawon	3.5%	2.0%
Dyfarniadau Cyflog – Athrawon	5.6%	2.0%
Chwyddiant Cyffredinol	4.9%	1.6%
Noder – Mae'r ffigyrau ar gyfer 2024/25 yn cynnwys cyllid i gywiro'r gyllideb sail gan nad oedd y ddarpariaeth ar gyfer chwyddiant mewn cyflogau a phrisiau yng nghyllideb 2023/24 yn ddigonol.		

- 1.3. Roedd y ffigyrau a nodwyd yn y CATC yn seiliedig ar ragdybiaethau a gwybodaeth a oedd ar gael pan luniwyd y CATC. Yn hytrach na darparu asesiad cywir o'r gofyn cyllidebol, pwrpas y CATC yw darparu asesiad lefel uchel o'r bwch posib yn y gyllideb.
- 1.4. Pan luniwyd y gyllideb arfaethedig gychwynnol, roedd dyfarniad cyflog 2023/24 wedi cael ei gytuno, roedd chwyddiant wedi dechrau gostwng yn gyflym ac roedd y rhagdybiaethau ar gyfer chwyddiant yn llai tebygol o fod yn anghywir, ac roedd y prisiau ynni newydd ar gyfer y flwyddyn o Hydref 2023 i Fedi 2024 wedi cael eu derbyn. Roedd hyn yn rhoi mwy o sicrwydd ynglŷn â'r gyllideb sail.
- 1.5. Roedd ffigyrau cyffredinol y setliad drafft a dderbyniwyd gan Lywodraeth Cymru yn unol â'r rhagolwg yn y CATC, er bod y ffigwr ar gyfer Ynys Môn ychydig yn is, a hynny oherwydd y ffordd mae'r fformiwla cyllido yn gweithio. Derbyniodd y Cyngor gynnydd o 2.5%, o gymharu â chynnydd o 3.0% a oedd wedi'i gynnwys yn y CATC.
- 1.6. Serch hynny, er gwaetha'r newidiadau hyn a'r ffaith fod y bwch cyllido'n is nag a ragwelwyd yn y CATC, mae'r sefyllfa ariannol yn parhau'n heriol yn 2024/25 a 2025/26, ac mae disgwyl i gostau barhau i gynyddu, oherwydd chwyddiant a chynnydd yn y galw, ond nid oes fawr o obaith y bydd y cyllid gan Lywodraeth Cymru'n ddigon i gwrdd â'r cynnydd mewn costau yn llawn.

2. Y GYLLIDEB ARFAETHEDIG GYCHWYNNOL

- 2.1. Yn ei gyfarfod ar 23 Ionawr 2024, trafododd y Pwyllgor Gwaith y gyllideb arfaethedig gychwynnol a'r setliad dros dro a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru ar 20 Rhagfyr 2023.
- 2.2. Roedd y setliad dros dro ychydig yn is na'r disgwyl, gyda'r Cyngor yn derbyn £126.973m, sef cynnydd o £3.308m (2.67%) mewn termau ariannol ond, ar ôl caniatáu ar gyfer grantiau sy'n cael eu trosglwyddo i'r setliad ac effaith y newid i sylfaen y dreth, roedd y cynnydd wedi'i addasu yn £3.107m (2.51%).
- 2.3. Argymhellodd y Pwyllgor Gwaith gyllideb o £184.219m ar gyfer 2024/25 ac, ar sail yr AEF dros dro o £126.973m, byddai angen cynnydd o 10.9% yn y Dreth Gyngor yn ogystal â defnyddio £4.425m o falansau cyffredinol y Cyngor, i gydbwysu'r gyllideb.
- 2.4. Wrth osod y gyllideb arfaethedig, roedd y Pwyllgor Gwaith yn cydnabod bod angen gwarchod gwasanaethau rheng flaen a chynyddu cyllidebau i gwrdd â'r cynnydd yn y galw am wasanaethau Oedolion a Phlant.
- 2.5. Roedd y gyllideb arfaethedig yn cynnwys cyfyngu'r cynnydd chwyddiant ar gyfer cyllideb datganoledig ysgolion, gan olygu gostyngiad o £1.25m yn y gyllideb, ac roedd yn cynnwys targed arbedion o £1m a fyddai'n cael ei gyflawni trwy leihau'r gweithlu, peidio â defnyddio premiwm y Dreth Gyngor i gyllido prosiectau tai am un flwyddyn, gan arbed £1.2m, yn ogystal ag arbedion eraill yn y gyllideb a phrosiectau cynhyrchu incwm gwerth £1.327m.
- 2.6. Er nad yw'r Asesiad Gwario Safonol (AGS) wedi'i fwriadu fel mesur o lefel ddisgwyliedig cyllideb refeniw net y Cyngor, mae'n rhoi rhyw syniad p'un a yw lefel cyllideb y Cyngor yn rhesymol i'r Cyngor. Mae'r AGS ar gyfer 2024/25 yn £175.877m ac mae'r gyllideb arfaethedig, felly, yn 104.7% o'r AGS.

3. PWYLLGOR SGRIWTINI

- 3.1. Oherwydd yr oedi cyn derbyn y setliad dros dro a'r setliad terfynol, bu'n rhaid cwtdogi amserlen y gyllideb ar gyfer 2024/25 er mwyn sicrhau bod y Cyngor yn gallu gosod y Dreth Gyngor o fewn yr amserlen a nodir yn Neddf Llywodraeth Leol 1992 (Adran 30(6)). Bu i'r Panel Sgriwtini Cyllid hefyd archwilio cynigion buddsoddi gwasanaethau yn fanwl yn ei gyfarfod ar 11 Ionawr 2024, a chyflwynwyd sylwadau'r Panel i gyfarfod y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ar 16 Ionawr 2024.
- 3.2. Bu i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ystyried y gyllideb arfaethedig gychwynnol 2024/25 yn ei gyfarfod ar 16 Ionawr 2024. Penderfynodd y Pwyllgor gefnogi cyllideb arfaethedig gychwynnol y Pwyllgor Gwaith..
- 3.3. Yn ei gyfarfod ar 27 Chwefror 2024, rhoes y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ystyriaeth bellach i'r gyllideb arfaethedig derfynol, a bydd adroddiad llafar ar drafodaethau'r Pwyllgor yn cael ei gyflwyno i'r cyfarfod hwn o'r Pwyllgor Gwaith.

4. Y BROSES YMGYNGHORI

- 4.1. Er bod yr amserlen rhwng cyhoeddi y gyllideb arfaethedig gychwynnol a'r dyddiad terfynol ar gyfer gosod y Dreth Gyngor yn un fer, cynhaliwyd ymgynghoriad byr, a gofynnwyd i breswylwyr ateb nifer o gwestiynau ynglŷn â'u blaenoriaethau gwariant a chyllido. Oherwydd yr amserlen fer, cyfyngwyd ar y nifer a'r math o gwestiynau a ofynnwyd er mwyn cael digon o amser i ddadansoddi'r ymatebion.
- 4.2. Mae crynodeb o'r ymatebion a dderbyniwyd i'w weld yn Atodiad 2. Dyma'r prif bwyntiau sy'n codi o'r ymgynghoriad:-
 - O'r holl ymatebion a dderbyniwyd, roedd addysg ac ysgolion yn un o'r pum prif flaenoriaeth i 77%, wedi'i ddilyn gan oedolion a phlant bregus, 68%, a chasglu gwastraff ac ailgylchu, 66%.

- Roedd 61% o ymatebwyr yn cytuno neu'n cytuno'n gryf â'r datganiad:-
“Mae strategaeth y Cyngor ar gyfer y gyllideb yn ceisio diogelu gwasanaethau ar gyfer y bobl fwyaf bregus yn ein cymuned, sicrhau hyfywedd ariannol y Cyngor, adennill costau gwasanaeth drwy ffioedd a thaliadau, lle mae modd gwneud hynny, parhau i fuddsoddi, a lle bo'n bosib, moderneiddio a thrawsnewid y ffordd y mae'r Cyngor yn darparu ei wasanaethau”
- Roedd 49.3% o ymatebwyr yn fodlon talu mwy mewn ffioedd a thaliadau er mwyn gwarchod gwasanaethau, ond ni fyddai 50.7% yn fodlon gwneud hynny.
- Roedd 79% yn cytuno neu'n cytuno'n gryf â'r cynnig i ddefnyddio cyllid ychwanegol o breimiwm y Dreth Gyngor ar ail gartrefi a thai gwag i gyfrannu at gyllido gwasanaethau yn 2024/25.
- Ymateb amrywiol a gafwyd i'r cwestiwn yn gofyn a oedd preswylwyr yn cytuno neu'n anghytuno â'r cynigion i wneud arbedion, ac roedd llai o gefnogaeth i gynigion a fyddai'n effeithio ar Ysgolion neu'r Gwasanaethau Oedolion.
- Dim ond 29% oedd o blaid y cynnydd arfaethedig o 10.9% yn y Dreth Gyngor, ac nid oedd 36% yn dymuno gweld unrhyw gynnydd, tra bod 88% yn cefnogi cynnydd o 5% neu lai.
- Er mwyn cydbwysu'r gyllideb, roedd 36% yn dymuno i'r diffyg yn y gyllideb gael ei gyllido'n gyfan gwbl o'r cronfeydd wrth gefn, gyda 84% yn dymuno i o leiaf 50% o'r diffyg gael ei gyllido o'r cronfeydd wrth gefn.
- O ran y gwasanaethau y byddai'r rheiny a ymatebodd yn fodlon iddynt gael eu cwtogi, roedd y gwasanaethau mwy dewisol eu natur (Gwasanaethau Archifau, Amgueddfeydd, Twristiaeth a Llyfrgelloedd) ar ben y rhestr, ac roedd ymatebwyr yn dymuno gweld gwasanaethau mwy hanfodol (gofal cymdeithasol, ysgolion, tân, a chasglu gwastraff) yn cael eu gwarchod.

5. Y GYLLIDEB ARFAETHEDIG DERFYNOL

- 5.1. Pan luniwyd y gyllideb arfaethedig gychwynnol, roedd y Cyngor yn disgwyl penderfyniad terfynol ynglŷn â chyllidebau cyrff sy'n codi ardoll a sefydliadau eraill sy'n derbyn cyfraniad gan y Cyngor. Mae Tabl 2 isod yn dangos yr effaith ar gyllideb y Cyngor ar ôl gwneud addasiadau i adlewyrchu penderfyniadau terfynol y cyrff dan sylw.
- 5.2. Mae Llywodraeth y Deyrnas Unedig wedi cyhoeddi y bydd cynghorau yn Lloegr yn derbyn £600m o gyllid ychwanegol yn 2024/25, a chaiff hynny ei gadarnhau'n ffurfiol yng nghyllideb y Canghellor ar 6 Mawrth 2024. Bydd Llywodraeth Cymru'n derbyn £25m o gyllid canlyniadol yn sgil y cyllid ychwanegol hwn, ac maent wedi cadarnhau y caiff £10.6m o'r cyllid ychwanegol ei ddefnyddio i adfer Grant y Gweithlu Gofal Cymdeithasol i lefel 2023/24. Mae'r £14.4m sy'n weddill wedi cael ei ddyrannu gan ddefnyddio fformiwla'r setliad Llywodraeth Leol. Effaith y cyllid ychwanegol hwn yw cynnydd o £332k yn y Cyllid Allanol Cyfun.
- 5.3. Mae un pwynt yn weddill nad yw'n cael ei adlewyrchu yn y setliad terfynol ar gyfer Llywodraeth Leol, ac mae'n ymwneud â'r cynnydd yng nghyfradd cyfraniad y cyflogwr tuag at bensiynau athrawon a phensiynau'r gwasanaeth tân. Y disgwyl o hyd yw y bydd Llywodraeth y DU yn parhau i gyllido'r costau ychwanegol yn llawn ac y bydd Llywodraeth Cymru'n derbyn cyllid ychwanegol i'w drosglwyddo i'r Cynghorau. Mae trafodaethau'n parhau rhwng y ddwy lywodraeth a gallai olygu bod y Cyngor yn derbyn cyllid ychwanegol yn 2024/25.

5.4. Yn ogystal, mae Llywodraeth Cymru wedi trosglwyddo 3 grant refeniw i'r setliad terfynol :-

- Gweithredu Fframwaith Perfformiad a Gwelliant - £40,000;
- Darparu Atal Llifogydd - £225,000;
- Claddedigaethau Plant - £16,240.

O ystyried pa mor hwyr derbyniwyd yr hysbysiad, fe ymgorfforir y grantiau yma i gyllideb y gwasanaeth perthnasol yn 2024/25 ac fe adolygir y gyllideb yn ystod 2024/25 a'i addasu'n unol a hynny yn 2025/26, petai'r swm a drosglwyddir i mewn i'r gyllideb ddim ei angen yn ei gyfanrwydd.

5.5. Adolygwyd nifer o gyllidebau wrth lunio'r gyllideb arfaethedig derfynol ac mae hyn wedi caniatáu rhywfaint o hyblygrwydd i'r Pwyllgor Gwaith mewn perthynas â'r gyllideb arfaethedig derfynol. Dyma'r newidiadau:-

- Mae Awdurdod Tân Gogledd Cymru wedi adolygu ei gyllideb arfaethedig derfynol ac mae ardoll y Cyngor wedi gostwng gan £87k yn sgil hynny.
- Derbyniwyd y prisiau ynni ar gyfer y cyfnod rhwng Hydref 2023 a Medi 2024 ac mae'r prisiau wedi gostwng. Adolygwyd lefel chwyddiant ar gyfer 2024/25, ac aseswyd y gellir gostwng y cyllidebau ynni gan £220k.
- Mae Llywodraeth Cymru wedi rhoi cap ar y lluosydd Trethi Annomestig ac mae hyn, ynghyd â'r cynllun rhyddhad trosiannol, yn golygu gostyngiad o £84k yn y gyllideb.
- Pan benderfynwyd ar y gyllideb i gyllido cost Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor, roedd disgwyl i nifer yr hawlwyd gynyddu ar ddiwedd cyfnod yr haf 2023. Mae'r adolygiad ar ddiwedd chwarter 3 blwyddyn ariannol 2023/24 yn dangos na welwyd y cynnydd disgwyledig yn nifer yr hawlwyd. Mae hyn yn golygu y gellir gostwng y gyllideb gan £150k.
- Roedd y gyllideb arfaethedig gychwynnol yn cynnwys £2.88m i gwrdd â chost galw ychwanegol yn y Gwasanaethau Oedolion, i fynd i'r afael â bwriad Llywodraeth Cymru i dorri Grant y Gweithlu Gofal Cymdeithasol ac am fod disgwyl cynnydd uwch na chwyddiant mewn costau. Dengys y sefyllfa ariannol ar ddiwedd chwarter 3 ostyngiad sylweddol yn y gorwariant a ragwelir ar gyfer y gwasanaeth. Eitemau unwaith ac am byth, gan gynnwys swyddi gweigion ac incwm cronnus o flynyddoedd blaenorol, sydd i gyfrif yn bennaf am y newid ac nid ydynt yn effeithio ar gyllideb 2024/25, ond mae rhai newidiadau'n golygu bod angen llai o gyllideb ar gyfer 2024/25. Mae adfer Grant y Gweithlu Gofal Cymdeithasol i lefelau 2023/24 (gweler paragraff 5.2 uchod), ynghyd â newidiadau eraill, yn golygu bod angen £500k yn llai o gyllid ychwanegol ar gyfer y Gwasanaethau Oedolion.

5.6 Mae effaith y newidiadau hyn yn cael eu crynhoi yn Nhabl 2 isod:-

Tabl 2
Cyllideb Refeniw Net Ddiwygiedig y Cyngor

	£m	£m
Cyllideb Refeniw Net Arfaethedig Gychwynnol 2024/25		184.219
Addasiadau		
Ardoll y Gwasanaeth Tân	(0.087)	
Chwyddiant yn gysylltiedig ag Ynni	(0.220)	
Lluosydd Trethi Annomestig	(0.084)	
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	(0.150)	
Pwysau ar Gyllideb y Gwasanaethau Oedolion	(0.500)	
Grantiau sy'n trosglwyddo i'r Setliad	<u>0.281</u>	
		(0.760)
Cyllideb Refeniw Net Ddiwygiedig 2024/25		183.459
Cyllidir gan		
Cyllid Allanol Cyfun – dros dro	126.973	
Cyllid Allanol Cyfun Ychwanegol	0.332	
Grantiau sy'n trosglwyddo i'r Setliad	<u>0.281</u>	
		127.586
Y Dreth Gyngor (gan gynnwys y Premiwm ar ail gartrefi a thai gwag)		52.821
Cronfeydd wrth Gefn		4.425
Cyllid Diwygiedig 2024/25		184.832
Cyllid sy'n weddill o gymharu â'r Gyllideb Refeniw Net		1.373

5.7 Mae'r Pwyllgor Gwaith wedi ystyried nifer o opsiynau i sicrhau fod y cyllid diwygiedig yn cyfateb i'r gyllideb refeniw net:-

- Gostwng y cynnydd yn y Dreth Gyngor i 8.02%, bydd hyn yn defnyddio'r holl gyllid sy'n weddill o gymharu â'r gyllideb refeniw net;
- Gostwng yr arbedion arfaethedig yn y gyllideb gan £1.373m. Byddai hyn yn cynyddu'r gyllideb refeniw net i £184.832m cyfateb i'r cyllid diwygiedig;
- Gostwng y cronfeydd wrth gefn a ddefnyddir i gydbwysu'r gyllideb, o £4.425m i £3.052m;
- Cyfuniad o'r 3 opsiwn a nodir uchod.

5.8 Er bod y Pwyllgor Gwaith yn deall y pwysau sy'n wynebu teuluoedd oherwydd yr argyfwng costau byw, maent yn cydnabod hefyd bod rhaid iddynt ystyried yr effaith ar gyllideb 2025/26, yn ogystal â sicrhau bod lefel y cynnydd yn cydbwysu cyllideb 2024/25. Mae gosod Treth Gyngor is yn effeithio ar y man cychwyn ar gyfer 2025/26, a bydd gosod lefel y Dreth Gyngor yn rhy isel yn cynyddu'r diffyg yng nghyllideb 2025/26, gan wanhau sefyllfa ariannol gyffredinol y Cyngor.

5.9 Mae'r rhan fwyaf o'r arbedion arfaethedig yn gyraeddadwy ac mae'r effaith ar y Cyngor wedi cael ei asesu cyn cytuno ar y cynigion. Cyfyngu ar y cynnydd i gwrdd â chwyddiant mewn ysgolion yw'r cynnig sy'n effeithio fwyaf ar ddarparu gwasanaethau. Mae sefyllfa ariannol pob ysgol yn amrywio ac mae'n ddibynnu ar nifer o ffactorau, gan gynnwys newid yn niferoedd y disgyblion, cyllid grant ychwanegol tu allan i'r gyllideb graidd a lefel balansau ysgolion. Mae'r broses sy'n mynd rhagddi ar hyn o bryd i osod y gyllid wedi nodi fod nifer fechan o ysgolion yn cael cryn drafferth gosod cyllideb gytbwys ar gyfer 2024/25 ac, er na fyddai gostwng y cyfyngiad arfaethedig yn datrys problemau yn gysylltiedig â'r gyllideb ym mhob ysgol yn 2024/25, byddai unrhyw ostyngiad yn cynorthwyo i liniaru problemau ariannol ysgolion.

5.10 Bydd lefel sylweddol o arian wrth gefn yn cael ei ddefnyddio i gydbwysu cyllideb 2024/25 a dyma'r lefel arfaethedig uchaf ers nifer o flynyddoedd. Ar sail y rhagamcanion presennol, ni fydd yn bosib defnyddio arian wrth gefn eto yn 2025/26 i gyfrannu at y cyllid cyffredinol. Gallai gostwng y cyfraniad yn 2024/25 olygu y byddai modd defnyddio arian wrth gefn eto yn 2025/26, ond nid i'r un graddau. Bydd hyn, unwaith eto, yn lleihau'r diffyg cyllidebol fydd yn wynebu'r Cyngor yn 2025/26, gan ganiatáu i wasanaethau gael eu cwtdogi'n fwy graddol yn hytrach na gorfod torri amrywiaeth eang o wasanaethau mewn blwyddyn. Serch hynny, dylid nodi nad yw defnyddio arian wrth gefn ond yn gohirio'r angen i ostwng cyllideb refeniw net gyffredinol y Cyngor, ac nid yw defnyddio'r cronfeydd yn ateb parhaol i'r sefyllfa ariannol sy'n wynebu'r Cyngor.

5.11 Ar ôl ystyried yr holl ffactorau uchod, mae cyllideb arfaethedig terfynol y Pwyllgor Gwaith yn addasu'r gyllideb arfaethedig cychwynnol fel a ganlyn:-

- Bod y cynnydd yn y Dreth Gyngor yn cael ei ostwng i 9.5%, ac mae 0.9% yn gysylltiedig â'r cynnydd yn ardoll yr Awdurdod Tân, a 8.6% yn gysylltiedig â gofyn cyllidebol y Cyngor. Mae hyn yn gynnydd o £136.44 yn y Dreth Gyngor ar gyfer eiddo Band D, a chyfanswm y gost i eiddo Band D fydd £1,572.30. Mae hyn yn gostwng cyfanswm incwm y Dreth Gyngor gan £667k.
- Mae'r cyfyngiad ar y cynnydd i ysgolion yn cael ei ostwng o 2.5% i 1.5%. Mae hyn yn cynyddu cyllideb gyffredinol ysgolion gan £498k o'i gymharu â'r gyllideb a osodwyd yn y gyllideb arfaethedig gychwynnol.
- Nad yw'r cynigion arbedion ar gyfer Anghenion Dysgu Ychwanegol (£100k) yn cael eu gweithredu yn 2024/25.
- Bod £50k o'r arbedion arfaethedig ar gyfer gwasanaethau cefnogaeth gofal cymdeithasol anstatudol yn cael eu cadw er mwyn cyllido'r costau trosiannol yr eir iddynt wrth ail-fodelu'r gwasanaeth.
- Ychwanegu £46k i'r gyllideb glanhau toiledau cyhoeddus i gwrdd a'r costau ychwanegol yn dilyn ail-dendro'r gwasanaeth.
- Bod y cynnig i leihau oriau agor y Canolfannau Hamdden yn cael ei addasu i ganiatáu i Ganolfan Hamdden Amlwch barhau i aros ar agor tan 3y.p., yn hytrach na cau am 1y.p. fel nodwyd yn y gyllideb arfaethedig cychwynnol, ar gost ychwanegol o £12k.

5.12 Mae Tabl 3 isod yn dangos cynnig y gyllideb derfynol, ar ôl gwneud yr addasiadau uchod:-

Tabl 3
Y Gyllideb Arfaethedig Derfynol 2024/25

	£m	£m
Cyllideb Refeniw Net Ddiwygiedig Arfaethedig 2024/25 yn unol â Thabl 2		183.459
Addasiadau Terfynol		
Gostwng y Cyfyngiad ar Chwyddiant i Ysgolion i 1.5%		0.498
Addasiad i Gynigion Arbedion		0.150
Cyllideb ychwanegol ar gyfer glanhau toiledau cyhoeddus		0.046
Addasu oriau agor Canolfan Hamdden		0.012
Balans cyllid i Gronfa Wrth Gefn Cyffredinol		(0.001)
Cyllideb Refeniw Net Ddiwygiedig ar gyfer 2024/25		184.164
Cyllidir gan		
Cyllid Allanol Cyfun	127.586	
Y Dreth Gyngor (gan gynnwys Premiwm ar Ail Gartrefi a Thai Gwag)	52.153	
Arian wrth Gefn	4.425	
Cyllid Diwygiedig ar gyfer 2024/25		184.164

6. CADERNID YR AMCANGYFRIFON

- 6.1. O dan Adran 25 Deddf Llywodraeth Leol 2003, mae'n ofynnol i'r Prif Swyddog Cyllid adrodd ar gadernid amcangyfrifon y gyllideb a digonolrwydd y cronfeydd wrth gefn ariannol arfaethedig.
- 6.2. Mae amcangyfrifon yn y gyllideb yn seiliedig ar ragdybiaethau ynglŷn â gwariant ac incwm yn y dyfodol ac mae'r rhagdybiaethau'n cynnwys elfen o risg. Gellir lliniaru effaith y risg hwn drwy lunio cynlluniau a chyllidebau wrth gefn a chreu cronfeydd wrth gefn ariannol.
- 6.3. Nid yw cadernid yr amcangyfrifon yn y gyllideb yn cyfeirio'n unig at p'un a ydynt wedi cael eu cyfrifo'n gywir. Mewn gwirionedd, mae nifer o gyllidebau wedi'u seilio ar amcangyfrifon neu ragolygon, ac efallai bod elfen o risg ynghylch p'un a fydd cynlluniau'n cael eu cyflawni neu dargedau'n cael eu cyrraedd. Mae gwahanol risgiau i'r gyllideb yn cael eu hystyried yn eu tro isod:-
 - **Risg Chwyddiant Tâl** – Mae risg chwyddiant yn isel pan fydd lefelau chwyddiant yn isel a'r newid cyffredinol yn y raddfa chwyddiant yn fychan, a dyna fu'r achos am nifer o flynyddoedd. Ni wnaed cynnig tâl ar gyfer staff NJC ar gyfer 2024/25 ac nid yw Llywodraeth Cymru wedi dweud eto beth fydd y dyfarniad cyflog ar gyfer Athrawon o Fedi 2024, felly, mae cryn ansicrwydd ynglŷn â chwyddiant tâl a, chan fod y bil cyflogau yn fwy na £100m, gallai camgymeriad o 1% yn y rhagdybiaeth ar gyfer chwyddiant tâl arwain at ddiffyg o £1m yn 2024/25. Mae'r risg yn cael ei lliniaru gan fod y Cyngor wedi creu cronfa wrth gefn glustnodedig i gyllido unrhyw bwysau oherwydd chwyddiant. Byddai'r cyllid yn cael ei ryddhau i gyllido unrhyw anghenion ychwanegol yn y gyllideb cyflogau, a byddai'r gyllideb hirdymor yn cael ei chywiro yn 2025/26.

- Risg Chwyddiant Prisiau** – Roedd y mesur chwyddiant cyffredinol (y Mynegai Prisiau Defnyddwyr (CPI)) ar ei uchaf ym mis Rhagfyr 2022, a dechreuodd ostwng yn sylweddol yn ystod 2023, a rhagwelir y bydd chwyddiant yn neu o gwmpas 2% erbyn canol neu ddiwedd yr haf. Nid oedd disgwyl i'r CPI ddisgyn i 2% mor gyflym pan osodwyd y gyllideb gychwynnol ac, felly, os yw chwyddiant yn gostwng yn arafach na'r disgwyl, mae darpariaeth ddigonol yn y gyllideb i gwrdd â'r risg hwn. Serch hynny, nodir y gallai chwyddiant ar gyfer rhai mathau o wariant fod yn uwch (bwyd, ynni, deunyddiau adeiladu) a gallai'r Cyngor wynebu chwyddiant gwirioneddol sy'n wahanol iawn i ffigwr y CPI. Mae'r Cyngor yn cael ei warchod rhag y risg i ryw raddau gan fod y rhan fwyaf o'n contractau mwyaf (prydau ysgol, cynnal a chadw priffyrdd, casglu gwastraff ac ati) yn defnyddio mynegeion chwyddiant o fis Medi, Hydref neu Dachwedd 2023 i benderfynu ar chwyddiant yn 2024/25. Gan fod y ffigyrau hyn yn hysbys, maent wedi'u hymgorffori yn y gyllideb arfaethedig ar gyfer 2024/25.
- Risg Cyfraddau Llog** – Mae cyfraddau llog yn effeithio ar gyllideb refeniw blwyddyn unigol yn sgil y llog a enillir – h.y. mae cynnydd yn y gyfradd log yn fuddiol. Mae Strategaeth Rheoli Trysorlys yr Awdurdod yn nodi bod rhaid buddsoddi ar sail diogelwch a hylifedd y buddsoddiad yn y lle cyntaf, ac nid yw enillion ar fuddsoddiadau'n gymaint o flaenoriaeth. Nid yw'r gyllideb, felly, yn ddibynnol ar enillion uchel ar fuddsoddiadau. Mae cyfraddau llog wedi aros yn uchel, ac mae'r Cyngor wedi derbyn enillion o dros 5% ar fuddsoddiadau. Wrth osod y gyllideb, mae amcangyfrif o'r llog derbyniadwy wedi'i ymgorffori yn y gyllideb, ond mae risg na fydd y gyllideb yn cael ei gwireddu os yw cyfraddau llog yn dechrau gostwng yn gyflym, neu os yw'r cyllid sydd ar gael i'w fuddsoddi'n is na'r disgwyl. Mae'r mwyafrif o'r llog a delir gan y Cyngor yn gysylltiedig â benthyciadau cyfradd sefydlog ac ni fyddant yn newid os bydd cyfraddau llog yn codi. Ystyrir, felly, bod y risg cyfraddau llog yn isel ac, fel yn y gorffennol mae'n risg ddigolledol ar gyfer risg chwyddiant, oherwydd os yw un yn cynyddu, mae'r llall yn debygol o gynyddu hefyd.
- Risg Grantiau** – Dyma risgiau sy'n gysylltiedig â'r nifer fawr o grantiau penodol a ddyfernir gan Lywodraeth Cymru (LIC), neu gyrff eraill, ac maent yn darparu dros £25m o gyllid ychwanegol. Dengys y setliad terfynol y bydd y rhan fwyaf o'r grantiau gan LIC aros ar lefel 2023/24, neu byddant yn cael eu gostwng ar lefel Cymru gyfan. Nid yw lefel y cyllid grant penodol ar gyfer Ynys Môn yn eglur, ac mae hynny'n wir ar gyfer yr holl grantiau. Yn ôl y rhagolygon cychwynnol, bydd cyllid grant i ysgolion rhwng 8% a 10% yn is nac yn 2023/24. Er mai'r ymateb cyntaf yw dweud bod rhaid i'r gwariant cysylltiedig ddod i ben hefyd pan fydd grant yn dod i ben, mae risg na fydd hyn bob amser yn bosib. Efallai na fydd hyn yn bosib pan fydd termau contractau'n golygu na ellir torri gwariant mor gyflym â'r incwm, neu gallai olygu talu costau diswyddo nad ydynt yn cael eu cyllido. Efallai na fydd yn bosib os yw'r Cyngor yn penderfynu bod rhaid parhau â'r gwariant gan fod y gweithgaredd a gyllidir yn bwysig iawn i gyflawni blaenoriaethau'r Cyngor. Er mwyn lliniaru'r risg hwn, rydym yn ceisio sicrhau ein bod yn meddu ar y wybodaeth orau ar gyfer bob grant, ond ni ellir diystyru newidiadau sylweddol yn ystod y flwyddyn yn gyfan gwbl.
- Risgiau Incwm** – Mae'r gyllideb yn seiliedig ar sicrhau cynnydd cyffredinol o 5% mewn ffioedd, ac mae nifer o wasanaethau wedi rhagdybio cynnydd o hyd at 5%. Os yw elastigedd y galw am Wasanaethau'r Cyngor yn golygu bod y galw'n gostwng, ac nad yw targedau incwm yn cael eu cyflawni, gallai hynny arwain at orwario ar gyllidebau net. Gallai'r argyfwng costau byw gael effaith ar incwm a gynhyrchir gan wasanaethau megis hamdden, meysydd parcio, cynllunio a rheoliadau adeiladu, oherwydd gallai defnyddwyr ddewis gostwng eu gwariant ar y gwasanaethau hyn nad ydynt yn hanfodol. Bydd angen monitro'r gyllidebau net yn ofalus ac, os bydd rhaid, gwtogi gwariant i gyd-fynd â'r gostyngiad mewn incwm.

- **Risg yn gysylltiedig â'r Galw** – Gall nifer o wasanaethau weld newid yn y galw am eu gwasanaethau. Gellir rhagdybio rhai a'u cynnwys wrth osod y gyllideb, e.e. newid mewn niferoedd disgyblion. Mae eraill yn anoddach eu darogan a gall cynnydd bychan mewn niferoedd gael effaith sylweddol ar gostau. Mae'r gyllideb yn caniatáu ar gyfer darparu gwasanaeth yn unol â lefelau presennol, a bydd y balansau cyffredinol, neu'r cronfeydd wrth gefn clustnodedig mewn rhai achosion, yn cwrdd â chynnydd yn y galw. Mae cyllideb 2024/25 yn seiliedig ar y galw presennol am wasanaeth ym maes gofal cymdeithasol ac atal digartrefedd, er bod risg y gallai'r galw barhau i gynyddu, tu hwnt i'r gyllideb, yn 2024/25. Byddai hyn yn golygu fod y gwasanaethau hynny sy'n cael eu heffeithio yn gorwario a byddai'n rhaid cyllido'r gorwariant o arian wrth gefn a balansau cyffredinol y Cyngor.
- **Risg Optimistiaeth** – Yn y gorffennol, y risg mwyaf o dan yr amgylchiadau presennol, mae'n debyg, yw bod yr Awdurdod, Aelodau a Swyddogion yn rhy optimistaidd ynglŷn â'r arbedion a wneir, neu na fydd y galw am wasanaethau, a gofal cymdeithasol yn benodol, yn cynyddu'n sylweddol. Mae cyllideb 2024/25 yn cynnwys dros £2.3m o arbedion y bydd rhaid eu cyflawni, ac mae'n cynnwys targed o arbed £1m trwy gwtogi staff, gyda'r arbedion hynny'n cael eu canfod pan ddaw swyddi'n wag. Os na fydd y targed arbedion yn cael ei gyflawni, bydd yn arwain at orwariant ar ddiwedd blwyddyn ariannol 2024/25 a byddai'r gorwariant hwnnw'n cael ei gyllido o arian wrth gefn y Cyngor.
- **Y risg o fod yn rhy ofalus** – Mae'r risg hwn yn cyferbynnu â'r risg optimistiaeth: y perygl ein bod yn rhy ofalus wrth lunio ein cyllidebau a'u bod, felly'n uwch na'r gofyn, a byddai hynny'n arwain at osod y Dreth Gyngor sy'n uwch na'r gofyn, rhywbeth y mae Aelodau'n awyddus i'w osgoi. Mae'r Swyddog Adran 151 yn fodlon â'r broses ar gyfer gosod y gyllideb a bod y gyllideb yn asesiad teg o'r adnoddau sydd eu hangen ar gyfer pob gwasanaeth, yn seiliedig ar sefyllfa gyfredol y ffactorau perthnasol.
- **Premiwm y Dreth Gyngor** – Pan osodir sylfaen y dreth, cydnabyddir y gall nifer y tai gwag ac ail gartrefi newid yn ystod y flwyddyn ac, fel y cyfrwy, dim ond 80% o'r eiddo cymwys sy'n cael eu cynnwys yn sylfaen y dreth. Mae hyn yn gwarchod cyllideb y Cyngor petai'r niferoedd yn gostwng yn sylweddol. Er hynny, dylid nodi bod nifer y tai gwag a ddefnyddiwyd i gyfrifo sylfaen y dreth wedi codi o 417 eiddo ym mis Hydref 2022 i 431 eiddo ym mis Hydref 2023, ac roedd nifer yr ail gartrefi wedi gostwng o 2,724 i 2,443. Mae sawl ffactor yn effeithio ar nifer yr ail gartrefi, ond efallai bod cynyddu'r premiwm ar ail gartrefi o 50% i 75% ym mis Ebrill 2023 wedi cyfrannu at y newid ac, oherwydd hynny, mae codi'r premiwm ar ail gartrefi o 75% i 100% yn creu risg sylweddol yn 2024/25. Gallai'r cynnydd annog perchnogion ail gartrefi i werthu neu osod eu heiddo, h.y. un o ddibenion cynyddu'r premiwm, ond, gall olygu bod mwy o berchnogion yn peidio â thalu neu'n osgoi talu trwy drosglwyddo i drethi busnes, neu ddefnyddio dulliau eraill i osgoi talu. I linau'r risg, cyflogir staff ychwanegol i adnabod achosion o osgoi talu trethi ac, yn sgil hynny, sicrhau fod llai o bremiwm yn cael ei golli. Gan fod y Pwyllgor Gwaith wedi ymrwymo i ddefnyddio'r cyfan o'r premiwm ychwanegol i fynd i'r afael â phroblemau a achosir gan niferoedd uchel o ail gartrefi ar Ynys Môn, byddai unrhyw ostyngiad sylweddol yn yr incwm yn arwain at gwtogi'r cyllid sydd ar gael ar gyfer y mentrau hyn yn y dyfodol.

Incwm y Dreth Gyngor – Mae incwm y Dreth Gyngor yn seiliedig ar gyfrifiad sail y dreth ym mis Tachwedd yn ystod y flwyddyn ariannol flaenorol. Mae sail y dreth yn newid yn gyson yn ystod y flwyddyn, wrth i eiddo newydd gael eu hychwanegu ac wrth i eithriadau a disgowntiau person sengl gael eu caniatáu. Ni ellir amcangyfrif y newidiadau hyn, ac, yn ddiethriad, maent yn arwain at wahaniaeth rhwng y swm gwirioneddol a gesglir a'r gyllideb.

Gallai'r argyfwng costau byw effeithio ar raddfa gasglu'r Cyngor hefyd, wrth i fwy o deuluoedd wynebu problemau ariannol oherwydd bod prisiau'n codi. Gallai hyn arwain at golled ariannol yn 2024/25, neu yn y dyfodol, pan fydd rhaid, yn y pendraw, ddileu dyledion nad oes modd eu casglu.

- 6.4. Ar ôl ystyried yr holl risgiau a nodir uchod, a'r camau lliniaru, barn y Swyddog Adran 151 yw bod y cyllidebau'n gadarn ac yn gyraeddadwy, ac mae lefel iach balansau cyffredinol a chronfeydd wrth gefn clustnodedig presennol y Cyngor yn ddigon i liniaru'r risgiau a nodwyd.

7. CRONFEYDD WRTH GEFN CYFFREDINOL A PHENODOL

- 7.1. Mae'r gyllideb arfaethedig yn ymgorffori nifer o ragdybiaethau ynglŷn â lefelau incwm a gwariant tebygol yn ystod y blynyddoedd nesaf. Yn ddieithriad, felly, mae'r gyllideb arfaethedig yn cynnwys nifer o risgiau ariannol, a chyfeirir atynt ym mharagraff 5 uchod.
- 7.2. Mae'n rhaid i'r Swyddog Adran 151 adolygu unrhyw gyllidebau neu gronfeydd wrth gefn yn eu cyfanrwydd, ar y cyd â'r gyllideb sylfaenol a'r risgiau ariannol sy'n wynebu'r Awdurdod. Dylai'r adolygiad hefyd ystyried y tymor canolig, lle bo angen, ac ystyried datblygiadau allweddol a allai gael effaith ar yr angen i ddefnyddio adnoddau unwaith ac am byth.
- 7.3. Cymerir safbwynt cadarn ar reoli risgiau cyllidebol a diogelu iechyd ariannol y Cyngor ar hyn o bryd. Mae hyn yn arbennig o wir pan fydd angen diogelu cronfeydd unwaith ac am byth yn ddigonol i gyllido newidiadau strategol / trawsnewidiol yn y dyfodol, yn hytrach na chyllido gorwariant sylweddol ar y gyllideb sylfaenol.
- 7.4. Ystyriwyd yr angen i gadw'r gostyngiad uniongyrchol mewn gwariant, a'r effaith yn sgil hynny ar wasanaethau, cyn ised â phosib. Fodd bynnag, rhaid cydbwysu hyn yn erbyn yr angen i sicrhau sefydlogrwydd ariannol tymor canolig a hir y Cyngor, ac i arbedion gael eu gweithredu mewn ffordd raddol a strwythuredig dros y blynyddoedd nesaf. Yn ogystal, mae rhywfaint o risg bob amser y ceir gwariant neu orwariant annisgwyl, oherwydd pwysau mwy cyffredinol ar gyllidebau gwasanaeth, ac mae'n rhaid i'r cronfeydd wrth gefn hefyd fod yn ddigonol i ymdopi â'r pwysau hwn.
- 7.5. Ar 31 Mawrth 2023, roedd cronfeydd wrth gefn cyffredinol y Cyngor yn £14.039m, ac mae hyn yn cyfateb i 8.04% o gyllideb refeniw net y Cyngor ar gyfer 2023/24, neu 11.29% o beidio â chynnwys y gyllideb ddatganoledig ysgolion. Yn ystod y flwyddyn, dyranwyd £3.78m i gyllido cyllideb 2023/24 ac, ar ôl ystyried y sefyllfa ariannol ar gyfer 2023/24 a chaniatáu ar gyfer trosglwyddo gwerth £2.825m o gronfeydd wrth gefn clustnodedig yn ôl i'r balansau cyffredinol, rhagwelir balans o £15.219m. Ar ôl caniatáu ar gyfer defnyddio £4.425m fel cyllid ar gyfer cyllideb refeniw 2024/25, byddai'r balans diwygiedig yn disgyn i £10.79m, neu 5.88% o gyllideb refeniw net 2024/25.
- 7.6. Mae trosglwyddo'r arian wrth gefn clustnodedig yn ôl i'r balansau cyffredinol, a defnyddio'r cronfeydd hyn yn ystod y flwyddyn wedi gostwng y balans o £19.637m ar ddechrau 2023/24 i £14.038m, sef y lefel a ragwelir ar ddiwedd y flwyddyn ariannol.
- 7.7. Roedd gan ysgolion falansau gwerth £6.751m ar ddechrau blwyddyn ariannol 2023/24, ond mae disgwyl iddynt ostwng i £3.799m erbyn diwedd 2023/24. Mae disgwyl i ysgolion ddefnyddio'r rhan fwyaf o'r balansau hyn i gyllido cyllideb 2024/25.
- 7.8. Mae lefel y balansau cyffredinol yn fater i'r Cyngor benderfynu arno, yn seiliedig ar argymhelliad Swyddog Adran 151 y Cyngor. Serch hynny, fel rheol gyffredinol, ystyrir bod 5% o'r gyllideb refeniw net yn lefel dderbyniol. Mae barn yn amrywio ynglŷn â p'un a ddylai'r gyllideb refeniw net eithrio'r gyllideb ddatganoledig ysgolion, gan fod ysgolion yn dal eu balansau eu hunain i gwrdd â chostau annisgwyl. Ar sail y sefyllfa ariannol bresennol, mae cryn hyder y bydd lefel y balansau cyffredinol yn fwy na 5% o'r gyllideb refeniw net ar ddechrau blwyddyn ariannol 2024/25.
- 7.9. Ar ôl ystyried lefel balansau cyffredinol y Cyngor, balansau ysgolion, cronfeydd wrth gefn clustnodedig a chyllidebau wrth gefn, mae'r Swyddog Adran 151 yn fodlon bod sefyllfa ariannol y Cyngor yn ddigon cadarn i wrthsefyll unrhyw anawsterau a all godi yn ystod 2024/25 os na fydd digon o gyllid yn y gyllideb refeniw arfaethedig i gwrdd â chostau gwirioneddol y Cyngor yn 2024/25.

8. Y DRETH GYNGOR

- 8.1. Yn 2023/24, roedd y Dreth Gyngor ar gyfer eiddo Band D yn £1,435.86, y 18fed o'r 22 Awdurdod yng Nghymru, ac mae'n is na chyfartaledd Cymru, sef £1,541. Yr hyn sy'n bwysicach i Ynys Môn yw'r gymhariaeth â'r 5 awdurdod arall yng Ngogledd Cymru. Dangosir hyn yn Nhabl 4 isod:-

Tabl 4
Cymhariaeth o Daliadau Dreth Gyngor Awdurdodau Gogledd Cymru

Awdurdod	Y Dreth Gyngor ar gyfer eiddo Band D 2023/24 £	Y swm uwch na / o dan Ynys Môn £	Canran uwch na / o dan Ynys Môn %
Ynys Môn	1,435		
Gwynedd	1,603	+ 168	11.65
Conwy	1,580	+ 145	10.10
Sir Ddinbych	1,535	+ 100	6.96
Sir y Fflint	1,522	+ 87	6.02
Wrecsam	1,454	+ 19	1.32

- 8.2. Cyllideb y Dreth Gyngor ar gyfer 2024/25 (cyn cynyddu'r Dreth Gyngor ond ar ôl addasu ar gyfer y newid yn Sylfaen y Dreth a'r premiwm) yw £47.63m. Felly, mae bob 1% o gynnydd yn creu swm ychwanegol o £476k.
- 8.3. Ar ôl ystyried ffigwr disgwylidig y setliad terfynol, sef £127.305m, y gofyn cyllidebol diwygiedig o £183.551m (gweler Atodiad 2) a defnyddio £4.093m o gronfeydd wrth gefn, byddai angen £52.153m o gyllid Dreth Gyngor. I gyllido'r gofyn cyllidebol diwygiedig, byddai angen cynnydd o 9.50% yn y Dreth Gyngor, gan olygu fod y tâl ar gyfer eiddo Band D yn codi i £1,572.30, sef cynnydd o £136.44, neu £2.62 yr wythnos.

9. ASESIAD O'R EFFAITH AR GYDRADDOLDEB

- 9.1. Wrth ddarparu ei wasanaethau, mae'n rhaid i'r Cyngor fod yn ymwybodol o'i ddyletswyddau o dan Reoliadau Deddf Cydraddoldeb 2010 (Dyletswyddau Statudol) (Cymru) 2011 a Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 i asesu effaith penderfyniadau ariannol allweddol ar grwpiau gwarchoddedig, a rhoi sylw dyledus i ganlyniad asesiadau o'r fath.
- 9.2. Ni fydd y gyllideb arfaethedig yn cael effaith ar unrhyw un o'r grwpiau gwarchoddedig a nodir yn y Rheoliadau ac, o ganlyniad, ni ystyrir bod angen unrhyw Asesiadau o'r Effaith ar Gydraddoldeb.

10. DIWEDDARU'R STRATEGAETH ARIANNOL TYMOR CANOLIG

- 10.1. Fel y nodwyd ym mharagraff 1, mae'r sefyllfa economaidd wedi newid yn sylweddol ers i'r Cyngor gymeradwyo'r Strategaeth Ariannol Tymor Canolig (SATC) ym mis Medi 2023.
- 10.2. Y prif faes sy'n creu ansicrwydd o ran y SATC wrth symud ymlaen yw chwyddiant a'i effaith ar ddyfarniadau cyflog yn y dyfodol, ac mae'r argyfwng costau byw a'i effaith ar y galw am wasanaethau'r Cyngor yn ffactor sylweddol hefyd.

10.3. Mae'r SATC a ddiweddarwyd ar gyfer 2025/26 a 2026/27 i'w weld yn Nhabl 5 isod:-

Tabl 5

Crynodeb o'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig 2025/26 a 2026/27

	2025/26 £'m	2026/27 £'m
Cyllideb Refeniw Net a ddygwyd ymlaen Pwysau ar y Gyllideb a Chwyddiant	184.164 6,820	183.619 5.500
Cyllideb Ddisymud Ddiwygiedig	190.984	189.119
Cyllid Allanol Cyfun (AEF) (gan dybio cynnydd o 1.0% yn 2025/26 a 2.0% yn 2026/27)	(128.862)	(131.439)
Y Dreth Gyngor (gan dybio cynnydd o 5% yn 2025/26 a 4% 2026/27)	(54.757)	(56.947)
Cyfanswm Cyllid	(183.619)	188.386
Cyllid Ychwanegol Gofynnol / Arbedion Gofynnol	7.365	0.733
Prif Ragdybiaethau		
Dyfarniadau Cyflog – Staff nad ydynt yn Athrawon	2.0%	2.0%
Dyfarniadau Cyflog - Athrawon	2.4%	2.0%
Chwyddiant Cyffredinol	1.7%	2.0%

10.4. Mae amcangyfrif y CATC uchod yn seiliedig ar nifer o ragdybiaethau a all newid wrth i ni symud tuag at 2025/26, ond dengys y cynllun y bydd angen torri gwariant y gyllideb refeniw net yn sylweddol yn 2025/26, swm o thua £7m. Unwaith eto, gellir gwrthbwysu hyn yn rhannol trwy ddefnyddio mwy o gyllid o'r arian wrth gefn ond, unwaith eto, nid yw hyn ond yn gohirio'r angen i dorri'r gyllideb tan 2026/27.

10.5. Mae sefyllfa cyllid cyfalaf hefyd yn cael effaith ar y gyllideb refeniw yn y dyfodol, gan nad yw lefel bresennol y cyllid yn ddigon i gynnal adeiladau a ffyrdd y Cyngor i'r safon bresennol a buddsoddi mewn cerbydau a chaledwedd TG newydd. Bydd diffyg cyllid cyfalaf yn golygu bod costau trwsio a chynnal a chadw holl asedau'r Cyngor yn cynyddu wrth i'w hoes ddefnyddiol gael ei ymestyn. Bydd rhaid ystyried buddsoddi a rhesymoli asedau er mwyn sicrhau bod gwasanaethau'n cael eu cynnal, wrth leihau'r costau ychwanegol a fydd yn disgyn ar y gyllideb refeniw yn y dyfodol.

10.6. Mae'r sefyllfa'n gwella yn 2026/27, gyda'r disgwyliad y bydd chwyddiant wedi gostwng yn ôl i darged Banc Lloegr o 2% ac y bydd y cynnydd mewn cyllid gan Lywodraeth Cymru yn cyd-fynd â chwyddiant. Y newid anhysbys fydd galw am wasanaethau Gofal Cymdeithasol a Digartrefedd, a all roi pwysau sylweddol ar gyllidebau pe baent yn cynyddu. Bydd unrhyw gynnydd sylweddol yn y galw yn effeithio ar y ffigyrau a ragwelir yn Nhabl 5 uchod.

10.7. Cyflwynir SATC a ddiweddarwyd i'r Pwyllgor Gwaith ym mis Medi 2025.

11. CASGLIADAU

11.1. Mae'n bwysig bod y gyllideb a osodir yn gyraeddadwy a'i bod yn adlewyrchu'r galwadau a wynebwr gan wasanaethau ar hyn o bryd, er y nodir y byddai parhad yr argyfwng costau byw yn cael effaith sylweddol ar gyllideb y Cyngor. Nid yw'r sefyllfa ariannol a wynebwr gan y Cyngor yn unigryw i Fôn, mae'r 22 gyngor arall yng Nghymru'n wynebu'r un sefyllfa, yn ogystal â mwyafrif helaeth o gynghorau yn Lloegr.

- 11.2.** Mae'r setliad i lywodraeth leol yn unol â'r rhagolygon ac nid yw'n ddigon i gwrdd â chostau cynyddol o ganlyniad i chwyddiant uchel, dyfarniadau cyflog a chynnydd yn y galw am wasanaethau. Fel y rhagwelwyd, er mwyn gosod cyllideb gytbwys tra'n cynnal gwasanaethau a darparu ar gyfer cynnydd yn y galw, yr unig ddewis sydd gan y Cyngor yw torri'r gyllideb, yn ogystal â chynyddu'r Dreth Gyngor a defnyddio cronfeydd wrth gefn yn ofalus.
- 11.3.** Mae sefyllfa ariannol cyffredinol y Cyngor yn dal yn gymharol gryf, er bod lefel y balansau a'r cronfeydd wrth gefn clustnodedig wedi lleihau yn ystod 2023/24 ac, er bod defnyddio cronfeydd wrth gefn i gydbwyso cyllideb 2024/25 yn strategaeth cymharol ddiogel, nid yw'n strategaeth y gellir ei defnyddio yn y tymor hir. Byddai'n bosib defnyddio cronfeydd wrth gefn, i raddau llai, i gydbwyso cyllideb 2025/26, ond gallai'r sefyllfa newid yn ystod 2024/25.
- 11.4.** Mae'r sefyllfa yn 2025/26 yn ymddangos yn anos. Dim ond ychydig o gynnydd a ddisgwylir yn y cyllid gan Lywodraeth Cymru, a bydd yn is na lefel chwyddiant, dyfarniadau cyflog ac ati. Ni fydd y Cyngor yn gallu dibynnu ar yr arian wrth gefn i ddarparu'r un lefel o gyllid ac felly bydd rhaid cwtogi gwasanaethau a / neu gynnydd sy'n fwy na chwyddiant i alluogi'r Cyngor i osod cyllideb gytbwys yn 2025/26.
- 11.5.** Felly, ym marn broffesiynol y Swyddog Adran 151, mae'r gyllideb refeniw arfaethedig ar gyfer 2024/25 yn cyflawni'r amcanion canlynol:-
- Sicrhau bod yr adnoddau ariannol a neilltuir i bob gwasanaeth yn ddigon i gwrdd â'r pwysau presennol ar y gyllideb a chyflawni'r galw am y swyddogaethau statudol y mae'n rhaid i'r gwasanaethau eu darparu;
 - Defnyddio cyfuniad o dorri'r gyllideb, defnyddio cronfeydd wrth gefn a chynyddu'r Dreth Gyngor i osod cyllideb gytbwys;
 - Gosod lefel Dreth Gyngor sy'n cymharu ag asesiad Llywodraeth Cymru o lefel Dreth Gyngor Ynys Môn, ac sy'n unol â'r Dreth Gyngor a osodwyd gan awdurdodau eraill yng Nghymru sy'n debyg o ran maint a math.

12. ARGYMHELLION

- 12.1.** Argymhellir bod y Pwyllgor Gwaith yn cymeradwyo i gyfarfod y Cyngor llawn ar 7 Mawrth 2024, y gyllideb arfaethedig derfynol, fel y nodir ym Mharagraff 4.

CYNNIG Y GYLLIDEB DERFYNOL AR GYFER 2024/25 FESUL GWASANAETH

	Cyllideb Derfynol Arfaethedig 2024/25 £
Addysg a Diwylliant	67.919
Gwasanaethau Oedolion	39.212
Gwasanaethau Plant	14.437
Gwasanaethau Tai	1.661
Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	20.357
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	6.137
Trawsnewid Corfforaethol	7.626
Adnoddau	4.021
Busnes y Cyngor	2.128
Rheolaeth Gorfforaethol	0.802
Cyfanswm Cyllidebau Gwasanaeth	164.300
Costau Corfforaethol a Democrataidd	2.143
Ail godi tâl ar y CRT	(0.800)
Cymorth ar gyfer Cynlluniau Cymorth i Brynu Tai Lleol	0.000
Ardollau	4.931
Cyllid Cyfalaf	5.753
Budd-daliadau a roddwyd	0.109
Rhyddhad Ardrethi Dewisol	0.105
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	7.283
Arbedion Staffio heb eu neilltuo	(1.000)
Cyfanswm Cyllidebau a Neilltuwyd	182.824
Cyllidebau wrth Gefn Cyffredinol ac Eraill	1.340
Cyfanswm Cyllideb 2024/25	184.164
Cyllidir Gan	
Grant Cymorth Refeniw	102.245
Trethi Annomestig	25.341
Y Dreth Gyngor (gan gynnwys Premiwm y Dreth Gyngor)	52.153
Cronfeydd wrth Gefn y Cyngor	4.425
Cyfanswm Cyllid	184.164
Gwahaniaeth rhwng y Gyllideb a'r Cyllid	0.000

Cyllideb y Cyngor 2024 / 2025

Crynodeb o'r ymatebion i'r ymgynghoriad

12 Chwefror 2024

1. Cyflwyniad

Agorwyd yr ymgynghoriad o 24 Ionawr 2024 tan 8 Chwefror 2024. Cyhoeddwyd yr ymgynghoriad ar wefan y Cyngor, a chafodd ei hyrwyddo ar ein cyfryngau cymdeithasol. Rhannwyd hefyd gopiâu caled o'r arolwg mewn adeiladau cyhoeddus ledled Môn.

Diben yr ymgynghoriad oedd casglu adborth gan drigolion Ynys Môn ar y gyllideb drafft ar gyfer 2024/25.

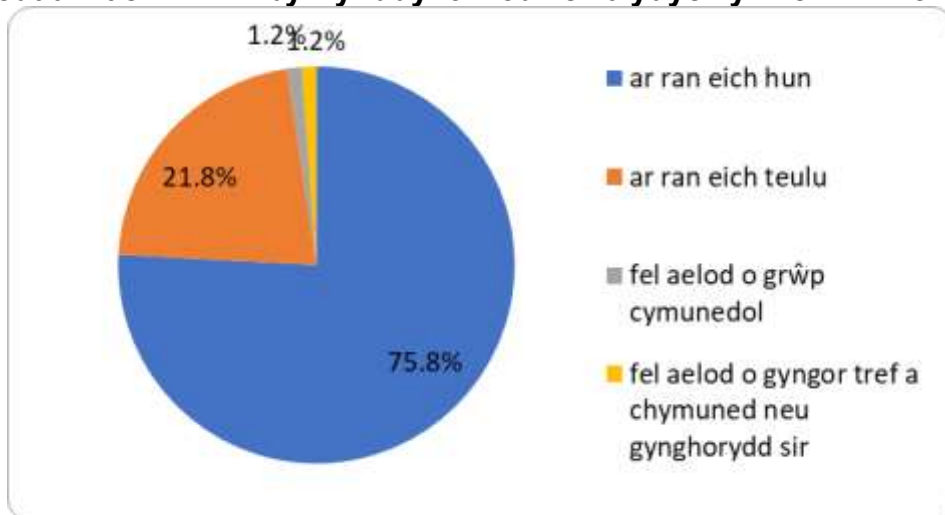
Derbyniwyd cyfanswm o 864 ymateb wedi'u cwblhau'n llawn, gan gynnwys;

- 734 arolwg wedi'u cwblhau ar-lein
- 120 arolwg wedi'u cwblhau ar gopi caled
- 10 ymateb trwy ebost
- Derbynwyd wyth ymateb ysgrifenedig pellach ar ffurf llythyr.

Mae'r adroddiad hwn yn grynodedb o ganlyniadau arolwg yr ymgynghoriad, a'r prif themâu sydd wedi'u hadnabod o'r adborth. Mae adran 2 yn seiliedig ar y 854 arolwg a gwblhawyd yn llawn. Mae crynodeb o'r 10 ebost a wyth ymateb a dderbyniwyd ar ffurf llythyr wedi'i gynnwys yn adran 3 isod.

2. Crynodeb o'r Canlyniadau

2.1.1. Roedd cwestiwn 1 yn gofyn - Hoffem glywed safbwyntiau pobl am y cymunedau maen nhw'n byw ynddynt. Nodwch a ydych yn llenwi'r holiadur hwn:

2.1.2. Roedd cwestiwn 3 yn gofyn - Pa wasanaethau sydd fwyaf pwysig i chi?

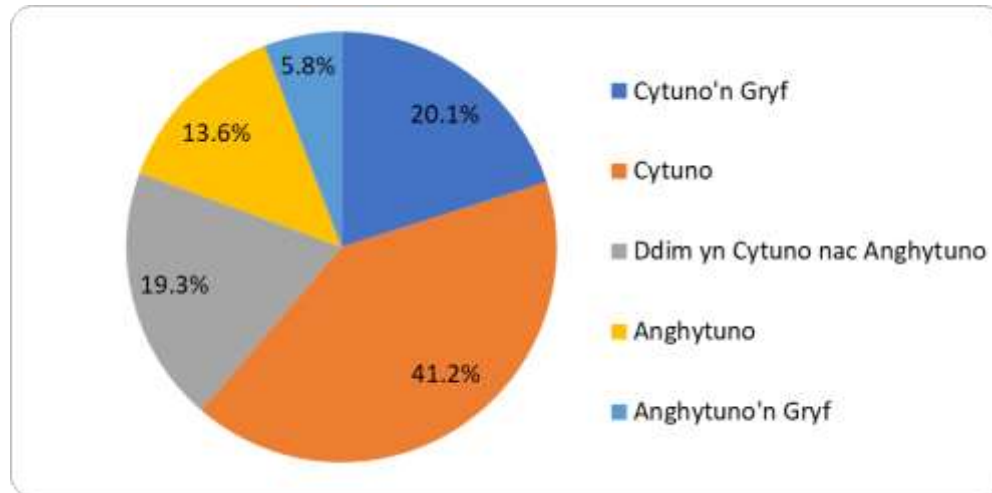
Mae'r canlyniadau'n dangos mai'r pum brif flaenoriaeth yw (gofynnwyd i'r ymatebwyr ddewis 5):

Dewis Ateb	Canran Ymatebwyr	Cyfanswm Ymatebwyr
Addysg ac Ysgolion: £61.2m	77%	651
Cefnogi Plant, Teuluoedd, Oedolion a Phobl Hŷn Bregus: £47.3m	68%	572
Casglu Gwastraff, Gwaredu ac Ailgylchu: £10.3m	66%	555
Ffyrdd a Rhwydweithiau: £7.9m	56%	474
Canolfannau Hamdden: £1.2m	42%	352

2.1.3. Roedd cwestiwn 4 yn gofyn - Mae strategaeth y gyllideb y Cyngor yn ceisio, diogelu gwasanaethau ar gyfer y bobl fwyaf bregus yn ein cymuned, sicrhau hyfywedd ariannol y Cyngor, adfer costau gwasanaethau drwy ffioedd a thaliadau, lle mae modd gwneud hynny, a pharhau i fuddsoddi, lle bo'n bosibl, er mwyn moderneiddio a thrawsnewid y ffordd mae'r Cyngor yn darparu ei wasanaethau.

Ydych chi'n cytuno gyda'r nodau hyn?

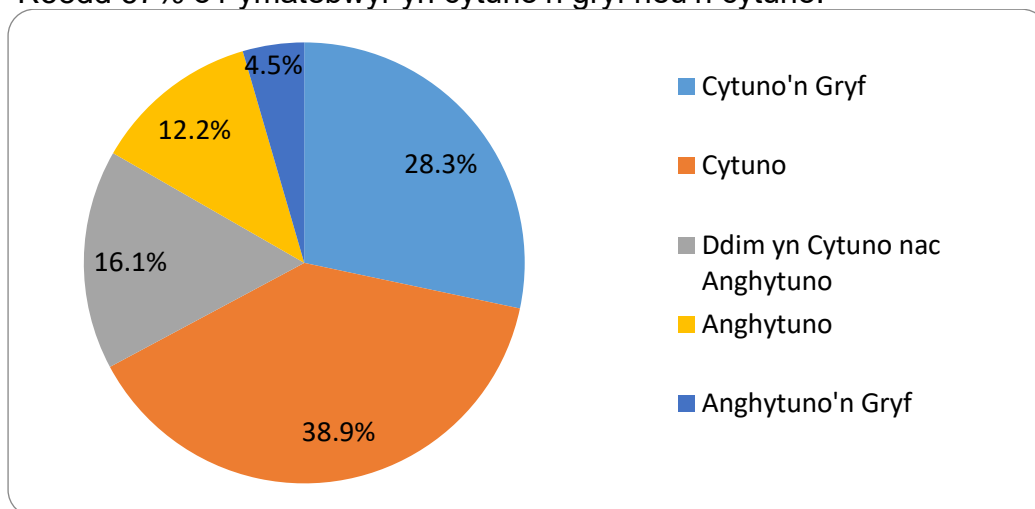
Roedd 61% o'r ymatebwyr yn cytuno'n gryf neu'n cytuno.

2.1.4. Roedd cwestiwn 5 yn gofyn - Mae'r cynigion ar gyfer cyllideb 2024/25 yn caniatáu buddsoddiad parhaus sylweddol yn y cyllidebau gofal cymdeithasol er mwyn parhau i ddarparu gwasanaethau i'r bobl fwyaf bregus yn ein cymunedau?

Ydych chi'n cytuno â hyn?

Roedd 67% o'r ymatebwyr yn cytuno'n gryf neu'n cytuno.

2.1.5. **Roedd cwestiwn 6 yn gofyn - Mae cynnig y gyllideb yn caniatáu cynnydd cyffredinol o 5% mewn ffioedd disgresiwn. Mae'r ffioedd hyn ar gyfer gwasanaethau rydyn ni'n eu darparu, megis: canolfannau hamdden, prydau bwyd, ffioedd lansio cerbydau dŵr personol, rheoli plâu, mynediad i amgueddfeydd, gwasanaethau casglu gwastraff (gan gynnwys gwastraff gardd gwyrdd).**

A fyddech chi'n barod i dalu mwy i ddiogelu gwasanaeth rhag toriadau yn y gyllideb?
Byddwn 49.3% Na fyddwn 50.7%

2.1.6. **Roedd cwestiwn 7 yn gofyn – Ar gyfer pa wasanaeth fydddech chi'n fodlon talu mwy ar ei gyfer? (Dewiswch cymaint o wasanaethau ag y dymunwch).**

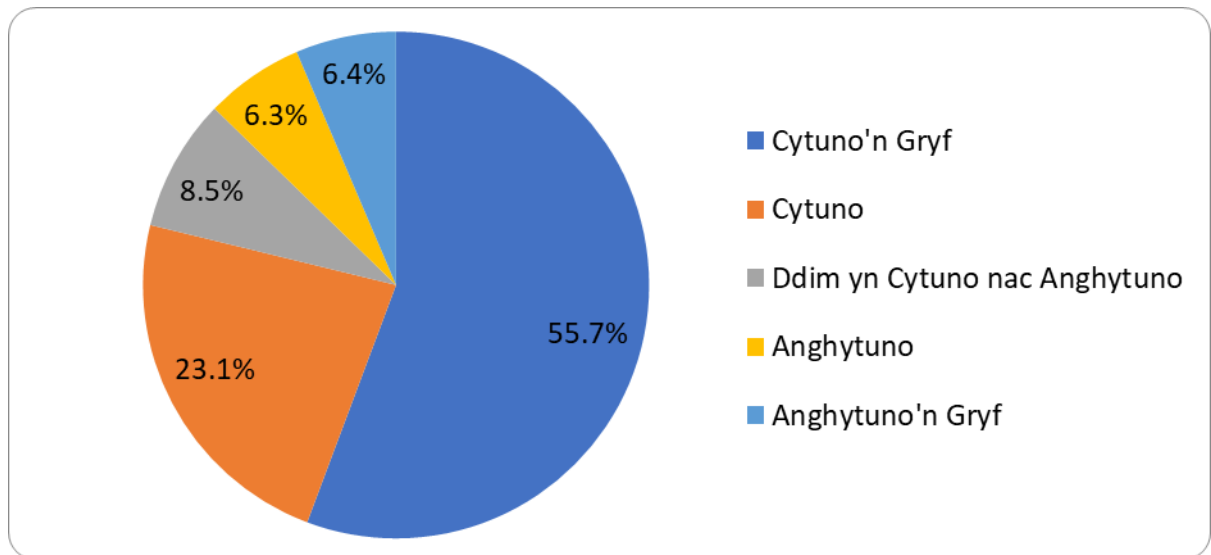
Dewis Ateb	Canran Ymatebwyr	Cyfanswm Ymatebwyr
Canolfannau Hamdden	54.6%	358
Ffioedd Lansio Cerbydau Dŵr Personol	48.8%	320
Mynediad i Amgueddfeydd	41.2%	270
Ffioedd Rheoli Plâu	39.8%	261
Gwasanaethau Casglu Gwastraff (gan gynnwys gwastraff gardd gwyrdd)	37.0%	243
Prydau Bwyd Ysgol	35.8%	235

Roedd y cwestiwn hwn hefyd yn cynnwys adran testun rhydd ac yn gofyn i ymatebwyr nodi pa wasanaethau y bydden nhw'n fodlon talu mwy ar eu cyfer. Darparodd 170 o ymatebwyr argymhellion pellach, gellir rhannu'r rhain sy'n berthnasol i'r cwestiwn hwn i'r saith categori canlynol:

- Dim (55) – dywedodd ymatebwyr eu “bod nhw'n talu digon o'r dreth gyngor yn barod”.
- Meysydd parcio a phriffyrdd (26) – argymhellodd ymatebwyr gynyddu ffioedd parcio a mesurau gorfodi parcio, yn ogystal â gwneud gwelliannau i wasanaethau priffyrdd.
- Addysg(18) – argymhellodd ymatebwyr dalu mwy am ddarpariaeth addysg, gan gynnwys prydau bwyd, clybiau ysgol a thripiâu ysgol.
- Llyfrgelloedd a Diwylliant (10) – ymatebwyr yn fodlon talu i ymweld ag Oriel Môn, a thalu ffioedd dychwelyd llyfrau'n hwyr.
- Gwasanaethau Cymdeithasol (9) – ymatebwyr yn fodlon talu mwy am wasanaethau perthnasol, gan gynnwys bathodynau glas, addasiadau a ffioedd gofal.
- Cynllunio a'r Amgylchedd (9) – ymatebwyr yn fodlon talu mwy am ffioedd cynllunio, gan gynnwys rheoli adeiladau ac unrhyw wasanaethau sy'n gysylltiedig â gwella'r amgylchedd.
- Gweithgareddau Hamdden (4) – ymatebwyr yn fodlon talu mwy am aelodaeth i ganolfannau hamdden a morwrol.

2.1.7. **Roedd cwestiwn 8 yn gofyn – Ydych chi'n cytuno gyda'r cynnig i ddefnyddio'r cyllid ychwanegol a gynhyrchir o bremiwm y Dreth Gyngor ar ail gartrefi a chartrefi gwag i gefnogi'r gwaith o ariannu gwasanaethau yn 2024 a 2025?**

Roedd 79% yn cytuno'n gryf neu gytuno.

2.1.8. Roedd cwestiwn 9 yn gofyn – Ydych chi'n cytuno neu'n anghytuno gyda'r cynigion i wneud arbedion sylweddol?

Dewis Ateb	Cytuno	Anghytuno
Cynnydd o £1 y mis yng nghost pecyn Môn Actif: arbediad posibl o £62,000	673	153
Cynyddu y ffioedd parcio mewn meysydd parcio arfordirol a ffioedd am barcio am 4 + awr, ond rhewi'r gost am barcio am 1 awr a 2 awr yn y meysydd parcio canol trefi: arbediad posibl o £100,000	644	190
Lle'n bosib, lleihau costau staffio cyffredinol trwy adolygu strwythurau a dyletswyddau staff pan ddaw swyddi yn wag: arbediad posibl o £1,000,000	632	197
Rhesymoli cymorth gweinyddol ar gyfer y Gwasanaeth Ieuenctid: arbediad posibl o £50,000	531	274
Ailfodolu'r ddarpariaeth gofal dydd oedolion a symud i fodel gwasanaeth yn y gymuned: arbediad posibl o £102,000	529	281
Addasu oriau agor y 4 Canolfan Hamdden, lle mae'r defnydd lleiaf, i adlewyrchu'r defnydd presennol o'r canolfannau: arbediad posibl o £39,500	458	366
Gostwng y gyllideb diogelwch ffyrdd: arbediad posibl o £10,000	409	399
Gostyngiad o 5% yn y Gyllideb Anghenion Dysgu Ychwanegol: arbediad posibl o £87,000	181	641
Gostwng cyllidebau trwsio a chynnal a chadw ar gyfer cartrefi gofal preswyl y mae'r Cyngor yn berchen arnynt: arbediad posibl o £70,000	226	596
Cyfyngu'r cynnydd ariannol i ysgolion 2.5% yn is na phwysau chwyddiant: arbediad posibl o £1,246,000	289	528
Lleihau gwasanaethau cymorth gofal anstatudol y tu allan i oriau: arbediad posibl o £96,500	289	525
Gostwng y gyllideb i integreiddio disgyblion i addysg prif ffrwd: arbediad posibl o £100,000	303	513

2.1.9. Roedd cwestiwn 10 yn gofyn – Ydych chi'n cytuno gyda'r lefel arfaethedig o 9.78% o gynnydd yn y Dreth Gyngor (ynghyd â 1.12% i gwrdd ag Ardoll y Gwasanaeth Tân)?

Byddai cynnydd o 9.78% yn cynyddu cyllid y cyngor o £5.2 miliwn.

Nac ydw	71.2%
Ydw	28.8%

2.1.10. Roedd cwestiwn 11 yn gofyn – Faint o gynnydd y dylid ei gyflwyno i'r Dreth Gyngor? (Byddai cynnydd o 9.78% yn cynyddu cyllid y cyngor o £5.2 miliwn)

Dewis Ateb	%	Cyfanswm
Dim cynnydd – fyddai'n gadael diffyg cyllid gwerth £5.2m	35.6%	212
Cynnydd rhwng 3% a 5% - fyddai'n gadael diffyg cyllid gwerth rhwng £2.7m a £3.7m	30.4%	181
Cynnydd rhwng 0% a 3% - fyddai'n gadael diffyg cyllid gwerth rhwng £3.7m a £5.2m	22.5%	134
Cynnydd rhwng 5% a 7.5% - fyddai'n gadael diffyg cyllid gwerth rhwng £1.6m a £2.7m	10.1%	60
Cynnydd rhwng 7.5% a 10% - fyddai'n gadael diffyg cyllid gwerth rhwng £0.4m a £1.6m	1.5%	9

2.1.11. Roedd cwestiwn 12 yn gofyn – sut fyddech chi'n adfer y diffyg cyllid a nodwyd yn y cwestiwn blaenorol?

Dewis Ateb	%	Cyfanswm
Opsiwn 5: Dim toriad yng nghyllidebau'r gwasanaethau. Ariannu'r y cyfan gan ddefnyddio'r arian wrth gefn.	30.9%	180
Opsiwn 3: Ariannu'r y cyfan gan ddefnyddio'r arian wrth gefn. Ariannu'r 50% trwy ddefnyddio'r arian wrth gefn.	27.7%	161
Opsiwn 4: Ariannu'r 50% trwy ddefnyddio'r arian wrth gefn. Mwyafrif trwy ddefnyddio'r arian wrth gefn.	25.4%	148
Opsiwn 2: Mwyafrif trwy ddefnyddio'r arian wrth gefn. Defnyddio ychydig o'r arian wrth gefn.	12.0%	70
Opsiwn 1: Defnyddio ychydig o'r arian wrth gefn. Dim defnydd o'r arian wrth gefn.	4.0%	23

2.1.12. Roedd cwestiwn 13 yn gofyn - Cyllidebau pa wasanaethau fydddech chi'n fodlon eu lleihau? (Dewiswch cymaint o wasanaethau ag y dymunwch).

Dewis Ateb	%	Cyfanswm
Archifau ac Amgueddfeydd	63.9%	493
Twristiaeth a Morwrol	63.2%	488
Llyfrgelloedd	49.9%	385
Diogelu'r Cyhoedd, Cynllunio, Trwyddedu ac Iechyd yr Amgylchedd	40.7%	314
Rheoli'r Amgylchedd a Chefn Gwlad	33.4%	258
Datblygiad Economaidd	32.3%	249
Canolfannau Hamdden	31.2%	241
Cyngor ar Dai a Chymorth Llesiant	29.5%	228
Atal Digartrefedd	23.7%	183
Gwasanaethau Ieuencid	21.9%	169
Ffyrdd a Rhwydweithiau	18.9%	146
Casglu Gwastraff, Gwaredu ac Ailgylchu	15.7%	121
Gwasanaethau Tân	13.1%	101
Addysg ac Ysgolion	12.6%	97
Cefnogi Plant, Teuluoedd, Oedolion a Phobl Hŷn Bregus	8.7%	67

3 Ymatebion Ysgrifenedig

Derbyniwyd chwech llythyr yn berthnasol i addysg a oedd yn cynrychioli cyfanswm o 13 ysgol gynradd ac arweinwyr ysgolion (1 llythyr ar ran penaethiaid mewn dalgylch / 2 lythyr gan lywodraethwr ysgol / 2 llythyr gan benaethiaid ysgolion / 1 llythyr gan undeb llafur).

Roedd pob un yn bryderus am y cyllid sydd ar gael i gynnig darpariaeth cyn y 2.4% o ostyngiad, ac maent bellach yn bryderus iawn. Ymhlith rhai o'r prif bwyntiau o'r llythyrau mae:

- Ail edrych ar y fformiwla ariannu bresennol ar gyfer ysgolion ar yr ynys.
- Argymhell i ysgolion uwchradd gymryd rhaniad 60%/40% gydag ysgolion cynradd ar gyfer y gostyngiad yng nghyllideb ysgolion.
- Mae ysgolion yn gorfod rhoi'r gorau i ddarparu gwersi nofio, llyfrgelloedd, ymweliadau diwylliannol, gwersi cerdd a gweithgareddau chwaraeon.
- Mae nifer o ysgolion yn gorfod cynyddu maint dosbarthiadau yn uwch na'r 30 disgybl a argymhellir.
- Mae rhai ysgolion yn gweld niferoedd yn disgyn yn sylweddol, ac yn pryderu am ddyfodol yr ysgol.
- Nid yw'r gyllideb bresennol yn adlewyrchu gofyniad yr ysgol ar hyn o bryd, ac mae ysgolion yn poeni na fyddant yn gallu bodloni gofynion y cwricwlwm.
- Mae nifer o ysgolion methu fforddio papur, llyfrau ac adnoddau ysgol

- Mae nifer o benaethiaid a staff yn gweithio oriau ychwanegol yn wirfoddol, ac mae pryderon gwirioneddol yn bodoli ynghylch llesiant staff.
- Ni does digon o gyllideb i gyflogi cymhorthyddion dosbarth / un i un.
- Nid yw'r gyllideb ADY a dderbyniwyd gan y Cyngor yn bodloni costau cymhorthyddion un i un.
- Nid yw'r toriad o 2.5% i'r gyllideb yn ystyried y cynnydd yng nghyflogau athrawon sydd eisoes wedi'i gymryd gan ysgolion - Dim ond 24% o'r aelodau a gynrychiolwyd gan undebau llafur a ddywedodd y gallent fforddio codiad cyflog 2023/24 o'r cyllidebau presennol ac y byddai'n rhaid iddynt wneud toriadau.
- Mae pryderon ynghylch iechyd a diogelwch ar rai safleoedd.
- Mae llawer yn ansicr ynghylch rhai o'r cytundebau partneriaeth, ac a ydynt yn cael gwerth am arian ar gyfer y ddarpariaeth.
- Caniatáu i ysgolion osod diffyg trwyddedig ac annog y rhai sydd heb i ailfeddwl am y sefyllfa.
- Yn syml, nid oes gan ysgolion yr adnoddau sydd eu hangen arnynt ar hyn o bryd, bydd toriadau pellach yn ddinistriol i ysgolion a'u dysgwyr, gyda goblygiadau i'r cymunedau ehangach am genedlaethau i ddod.

Roedd y ddau lythyr olaf a dderbyniwyd yn cynrychioli Cyngor Tref a Chymuned a nodir eu prif sylwadau isod:

- Anfodlonrwydd gyda'r cynnydd arfaethedig yn y dreth gyngor oherwydd bod adroddiadau cychwynnol o gyllideb 2023 yn nodi disgwyliad o tua 6% o gynnydd
- Mae angen buddsoddiad pellach ar y rhwydwaith ffyrdd oherwydd bod llawer o ffyrdd wedi cau am gyfnod yn ystod y flwyddyn
- Mae llawer o ymgynghoriadau wedi bod gan y cyngor dros y flwyddyn ond dim byd i ddweud beth ddigwyddodd o ganlyniad i'r ymgynghoriadau
- Pryderon am fodolaeth yr adran dwristiaeth sydd wir ei angen

Darparwyd sylwadau pellach yn ymwneud ag arbedion posibl eraill hefyd yn yr ymatebion penagored i gwestiwn 7 (2.1.6 uchod) ynghyd â 10 ymateb e-bost. Rhestrir rhai o'r awgrymiadau isod:

- Lleihau nifer y cynghorwyr
- Ailstrwythuro staff
- Gweithio gyda chynghorau eraill / uno gyda chynghorau eraill
- Newid cyflenwyr adeiladau
- Lleihau nifer y casgliadau bin gwyrdd yn ystod y gaeaf
- Cau'r ysgolion hanner gwag
- Sicrhau bod staff yn gweithio ac yn effeithlon
- Cyflwyno Trwyddedau Parcio i ardaloedd poblog
- Cyflwyno treth gwyliau
- Gweithio gyda mwy o fudiadau gwirfoddol